

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 19 (8655)

11 МАЙ

2017 йыл

КИШИ ЮМА

КУРАЛ АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

БАЙРАМ

Енъуъв саввлеси – эл юрегинде

Аталыгьмыздынъ тарихинде коьп данъклы куьнлери бар. Солардынъ ара-сында Уллы Аталык согысындагы совет халкынынъ Енъуъв куьни айырым орынды алады, неге десе онынъ эстелиги, тарихи эм баьтирлиги – ол аьр биримиздинъ эстелигимиз, тарихимиз эм баьтирлигимиз.

Сав патшалыгьмыз, республикамыз бан бирге Ногай районунынъ орталыгы да 1941-1945-нши йылларда гитлерши Германияды Енъуьвдинъ 72 йыллыгын тийисли куьези эм мунъшылыгы ман белгиледи. Аьдетке коьре, район организациялар эм учреждениелер коллективле-

ри, ямагат биригуьвлерининъ ваькилле-ри халкьмыздынъ Баьтирлер аллеясына йыйылдылар. Мундагы согыс эм ис баьтирлерининъ бюстлерине шешекей байламлары салынды. Шешекейлер солай ок В.И.Лениннинъ эстелигине, парктагы кардаш камырына эм эстелик белгилерине де салынды.

Согыстан кайтпаган ердеслеримиздинъ эстелиги янынъда байрам митингин «Ногайский район» МО аькимбасы Казмагомед Янбулатов ашты эм юритти. «Енъуъв куьни – ол бизим савлайхалкылык оьктемлик эм савлайхалкылык мунъ-

шылык куьнимиз. Онынъ уьшин 20 миллионнан артык аьдемлер янларын берген, солардынъ ишинде бизим авылдасларымыз да. Биз олардынъ аьр бирисин эскерип, йигитлиги алдында элимиз бен бирге басымызды немиз», – деп белгиледи К.Янбулатов.

Оннан сонъ «Ногайский район» МО Ветеранлар советининъ председатели А.Сангишиев доклад оькьды. Митингте кутлавлары ман ДР Халк Йыйынынъ депутаты М. Мамаев, «село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы З. Аджибайрамов, ерли аьскер гарнизон командири М. Гаджимагомедов, КПРФ Ногай РК секретари О. Мемеков, Афганистан согыс ветеранларынынъ Ногай району бойынша советининъ председатели С.Култаев шыгып соьйледилер.

Республика МВД-нынъ ятлав окувшылар конкурсина лауреат атка тийисли болган, Терекли-Мектеб школасынынъ 5-нши классынынъ окувшысы Б. Башантавов согыс акында ятлав оькьды.

Давдан кайтпаган ердеслер эстелигине шешекейлер салынды. Олардынъ сыйына аьдетли аьскершилик ритуалы толтырылды.

Митингтен сонъ яй кинотеатры майда-нынъда байрам концерти, стадионда спорт ярыслары, ипподромда ат шабыслар оьйтилер.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

САВГА

Иси уьстинликли

«Врач» деген соьзди эситкенде, биз коьз алдымызга коьбисинше аьдем савлыгын карайтаган медицина куьлыкшысын аькелемиз. Ама бизде иси коьзге коьп илинмегендей болып коьринген, халк арасында «мал докторы» деген сыйлы соьз бен аталган ветеринар врачлары да аз тувьл. Сондайлардынъ сырасында – Тахир Алимгереевич Аракчиев сав ис оьмирин Ногай районунынъ ветеринария тармагында оьткерип келеди. Быйыл ол Дагестан Республикасынынъ ветеринария бойынша комитетининъ етекшисининъ буйрыгы ман «Ветеринарияда етискен уьстинликлери уьшин» деген республикалык медальге тийисли этилинген. Янъыларда сондай бийик патшалык савгады ога ДР ветеринария бойынша комитетининъ етекшиси тапшырган.

Т.Аракчиев Ногай район ветеринария станциясында (алдын соьйтип аталган) 1982-нши йылдан, Дагестан патшалык авыл хозяйство институтын оькьп кутарган сонъ, ислеп баслаган. Ал деп ол Терекли-Мектеб базарындагы ветсанэкспертиза лабораториясынынъ заведующийи, сонъ район ветстанцияда врач-эпизоотолог, 14 йыл узагында ветстанция начальнигининъ орынбасары болып куьлык эткен. 2003-нши йылдан алып тийисли тыншаювга шыгатаган ясына еткенше, Ногай район ветлабораториясын басшылаган. Коьп йыллык коьримли иси уьшин «Дагестан Республикасынынъ ат казанган ветеринар врачы» деген сыйлы ат пан савгаланган.

Суьврете: Т.Аракчиев йогары республикалык савгасы ман.

Кутлав

«Ногай Эл»

радиостанциясынынъ коллективине

Оьрметли йолдаслар!

Сизди Радио, баьри тармаклы байланыс куьлыкшылар куьни эм Уллы Енъуъв байрамы ман кутлаймыз.

«Ногай Эл» радиосы тек янъыларда куьрылса да, кыска заман ишинде аьр бир ногай уьйинде, аьр аьдем коьнъилинде энъ таза йылы сезимлерди тувдырган. Ол буьгуьнлерде халкьмыздынъ маданият-билимлендируьв эм музыка-информационлык тармакларынынъ маьнели борьшларын толтырады. Соны ман бирге ол миллетимиздинъ патриотизм сезимин кеплендируьвге, ногай яратувшылык ваькиллерининъ шыгармаларын, йыр эм анъ байлыгын таралтува да салдарлы уьлисин коьсады.

Сизге, аявлы авылдаслар, энди де берк ден савлыкты, узак оьмирди, оьнер кайратты, илгери уьстинликлерди, аьеллерингизде наьсипти йораймыз.

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ редакциясы.

КОНФЕРЕНЦИЯ

Хыйлы сораьлар ойласылган

Янъыларда Махачкалада КПРФ Дагестан республикалык комитетининъ 15-нши эсап беруьв конференциясы болып оьткен.

Сонинъ исинде республика калалар эм районларынынъ баслангыш партия комитетлериннен сайланган делегатлар катнасканлар. Конференцияда КПРФ Дагестан республикалык комитетининъ 2016-2017-нши йыллар кезегинде эткен куьлыгы акында сонинъ 1-нши секретари, ДР Халк Йыйынынъ депутаты Махмуд Махмудов доклад пан шыгып соьйлеген. Ол уьстимиздеги йыл – Уллы

Октябрь социалист революциясынынъ 100 йыллыгы экенин белгилеген. Сондай мереке мен байланыста Уллы Октябьдинъ идеаллары баа болган аьр кимди партия оьз сырасына туьспеге шаькуьрын билдирген.

М.Махмудов озган 2016-нши йылда болып оьткен сайлавлардынъ сырагылары, партия членлерининъ взнослар тоьлевлери, КПРФ сырасына янъы членлерди алуь, келейткан йылда оьткерилеек РФ Президентин сайлавларга КПРФ оьз ягыннан аьзирлик коьруьви акында айтып озган. Конференцияда ман-

дат комиссиясынынъ аьреке-ти акында доклад пан Ногай РК 1-нши секретари, ДР Халк Йыйынынъ депутаты М.Авезов эм баскалар шыгып соьйледилер.

М.Махмудов партия сырасына янъы туьскен яс коммунистлерге билетлер, Ногай РК секретари Шатемир Мунгишиевке эм тагы бир йолдаска Уллы Октябьдинъ 100 йыллык сыйына шыгарылган мерекели медальер тапшырды. Конференцияда быйыл май айында Москвада оьтеек КПРФ XVII съездине делегатлар сайланды.

М. ЮНУСОВ.

«Шоьл тавысына» язылынъыз!

Дуныяда болган, болатанган оьзгерислерди баьриннен де алдын билгинъиз келсе, халкьмыздынъ «Шоьл тавысы» республикалык газетасына язылынъыз.

2017-нши йылдынъ экинши ярым йылына газетага язылуьвдынъ баалары: почта боьликлеринде – 267 маьнет 72 каьник (индекси 51365), редакцияда – 200 маьнет.

Куьнбатардынъ артиллеристлери

Ызгы йылларда Уллы Аталык согысыннан кайтып келген авылдасларымыздынъ акында язып баслаганда, мен олардынъ туьрли аьскершилик кеспилерине эс бердим. Соьйтип, давда артиллерист болып согысканлар сырасында Енали Аджимурзаевти, Оразманбет Койлакаевти, Янибек Озганбаевти, Шалшик Мурзаевти, Идрис Шангереевти, Казбий Аджакоты айырдым.

1942-нши йыл бу ногай йигитлери Терекли-Мектебте шоьлимиздинъ ян-ягыннан йыйылган халкымыз бан савболласып, Кизляр военкоматына йол алганлар. Караногай ясларынынъ коьбиси ол заманларда фронт Ногай шоьллигине ювыклаган болса да, Япония ман япсардагы (ол да кавыфлы ер эди) Хабаровск крайына йиберилген. 25-нши армиядынъ 53-нши полкында оларды 1942-нши йылдынъ ызына дейим туьрли согыс кеспилерине: наводчикке, пулеметчикке, минометчикке, саперга эм баскаларына уйьретип турганлар. Солардынъ ишинде бизим районнан Нурманбет Батыров, Бадий Аджигельдиев, мен билип, Куьнбатардан Зарманбет Янпов – сапер, Кулманбет Нурлыбаев – зенитчик, Рашид Терекбаев, Язманбет Шекиров – яав аьскерде болганлар.

Аьскершилик бактыларына коьре, ногай йигитлери Бийтемир Коккозов, Оразманбет Койлакаев, Елий Эллиязов, Союн Суюндиков эм Бекберди Баатов 1943-нши йылдынъ апрель айында 50-нши армиядынъ артиллерия полкында согыска кирискенлер. Олар сол кетуьви мен давдынъ канлы йоллары ман сырт япсардагы Карелия

фронтыннынъ сырасында Финляндия, оннан сонъ Норвегияга дейим барганлар.

Мен бу макаламды азаяктан алдын, 1978-1980-нши йыл Чехословакияда эр борышын толтырган стрелковый полкынынъ артиллерия дивизионында взвод командирининъ орынбасары эм 122 миллиметрлик гаубицадынъ командири болган Хамидулла Оразлиев пен хабарластым. Ол 1980-нши йылдынъ 9-ншы майында Прагада аьскер парадында катнаскан, оьзи аьскершилик эм политика аьзирлигининъ отличниги болган. Ол мага макаламда йольгатаган туьрли топлардынъ акында аьнлатувлар этти. Соны ман ногай артиллеристлери 152 миллиметрлик уйькен гаубицага карав бергенлер. Олар баьриси 10 аьдем болганлар, 5-вининъ согыс позывнойы «ногай-2» деп аталган. Буларды Суюн Суюндиков басшылаган. Онынъ айтысы ман ногай артиллеристлери энъ ызгы согыс топты Норвегиядынъ бас каласы Осло ювыгында 1945-нши йылдынъ 9-ншы майында Еньуьвдинъ сыйына «Еньуьв уьшин! Тувган Эл уьшин!» – деп атканлар. Бу гаубицады уйькен, ол замандагы «С-80» маркалы трактор суьйреген. Мунавдай топлар

фронт сызыгыннан заьлимдей эректе турганлар. Топ снарядынынъ шеккиси 192 килограмм болган. Ол атылганда 17 шакырым ерге дейим ушып етисетаган болган. Бу топларды кулланатаган совет артиллеристлери бизим аьскершилери атакага коьтерилгенше душпаннынъ дотларын, согыс беркитпелерин уйькен авыр снарядлар ман атып бузатаган эдилер. Соьйтип, ногай яслары хыйлы авыр согысларда катнасып, 1946-ншы йыл бесеве де аман-эсен тувган ерине кайтканлар. Олардынъ баьрисине де бирге аман калмага, элбетте, авыр топларынынъ фронт сызыгыннан коьпке эрек орынласувы себеп болгандыр.

О.Койлакаев 1922-нши йылда Култай авылында тувган. Давдан авылына кайтып, баска ветеранлар, «согыс балалары» ман бирге бузылган авыл хозяйствосын туьзетуьв ислеринде курылыс бригадасы басшылап, пенсияга шыкканша яшавды оьрлентуьвге де уьлисин коскан. Аьел туьзип, ногай халкынынъ санын оьстирген, оларды ян косагы ман бирге туьз йолга оьнлаган.

Артиллеристлердинъ бириси Енали Аджимурзаев 1919-ншы йыл алдынгы-

сы Кара-Тоьбе авылында (1953-нши йылда Куьнбатарга косылган) тувган. 1938-нши йылда Кизляр военкоматы ман Кызыл Аьскер сырасына шакыртылган. Сол кетуьви мен Енали 1941-нши йыл уйьине кайтпага керек заманда дав басланады. Ол сонынъ отлы йоллары ман 1945-нши йылга дейим юрип, аягына яраланып келген. Е.Аджимурзаев 625-нши артиллерия полкында 85 миллиметрлик топта командирдинъ ярдамшысы болган. Бу самоходный топты согыска 7 аьдем аьзирлеген, ол снарядын 15 шакырым ерге дейим аткан. Енали авылдасымыз 1975-нши йылга дейим «Куьнбатар» совхозында койшы болып ислеген.

Янибек Озганбаев Култай авылында 1922-нши йылда тувган. Оны 1942-нши йылда Кизляр военкоматы согыска шакырган. Ол 1943-нши йылга дейим 52-нши стрелковый полкта согыскан. Оннан сонъ 51-нши пулемет-артиллерия полкында 152 миллиметрлик уйькен гаубицада атуьшы болган. Сонынъ сырасында Я.Озганбаев 1946-ншы йылга дейим эр борышын толтырган. Согыс ветераны йигитлиги уьшин «За оборону Советского Заполярья», «За победу над Германией» деген медаллер мен савгаланган. Давдан сонъ Янибек-агай авыл хозяйство тармагында коьп йыллар куллык эткен, ызгы заманларда авыл школасында завхоз болып ислеген. Ол уьнде-мес сабыр хаьснетли аьдем эди. Оьз заманындагы ясуьйкенлердей болып, коьп санлы уйькен аьел курган.

Бу ярлык азлык куьнлеринде биз Уллы Аталык согысы токтаганлы энди 72 йыллыгын оьрметли белгилеймиз. Давдынъ кыйынлыкларын, йойымларын эскеремиз. Халкымыздынъ баьтирлиги алдында басиемиз эм Еньуьв байрамына тагы да суьйине-миз. Ол эл шатлыгы, куьези, оьктемлиги уьшин бизим авылдаслар да кими колла-рына савыт алып куьрескенлер, кимлери тылда кайратлы ислегенлер. Мен бирерде ойлайман, белкиси, олар соьйтип этпеген болса, бу яшавымыздынъ ахыры калай болган болар эди деп. Онынъ ахыры биз уьшин коьп оьмирлерге битпес каранъа туьнге айланаягына соьз де йок эди.

С. МЕЖИТОВ,

Куьнбатар авылы.

Суьвретлерде: (солдан оьнга) О. Койлакаев, Я. Озганбаев, Е. Аджимурзаев.

РЕШЕНИЕ

4-ой ВНЕОЧЕРЕДНОЙ СЕССИИ СОБРАНИЯ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «НОГАЙСКИЙ РАЙОН» РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН 6-го СОЗЫВА

от 06 мая 2017г.

№ 17

О деятельности конкурсной комиссии по отбору кандидатур на должность Главы муниципального района «Ногайский район»

Решением Собрании депутатов МР «Ногайский район» РД от 24.03.2017г. №8 утверждено Положение о порядке проведения конкурса по отбору кандидатур на должность главы муниципального района «Ногайский район» и определены условия и сроки проведения конкурса, и, в частности, определен последний день приема документов от кандидатов – 19 апреля 2017 г.

Пунктом 5 главы 5 Положения о порядке проведения конкурса по отбору кандидатур на должность главы муниципального района «Ногайский район» Республики Дагестан установлено проведение второго этапа конкурса не позднее 15 дней со дня окончания

приема документов, то есть до 5 мая 2017 г.

Конкурсная комиссия по отбору кандидатур на должность главы муниципального района не выполнила возложенные на нее обязанности в установленный срок, не составила график работы, не провела первый и второй этапы конкурса, не представила решение об отобранных кандидатах на рассмотрение представительного органа. Последствия возникли в связи с бездействием членов комиссии, назначенных Главой Республики Дагестан.

Подобное отношение членов конкурсной комиссии к постановленной перед ними задачей, срыв процесса формирования органов

власти местного самоуправления муниципального района, является недопустимой, вызывает серьезную озабоченность у депутатов Собрании депутатов МР «Ногайский район» РД и нездоровые настроения среди населения района.

Абзацем первым пункта 2.1 статьи 36 Федерального закона от 06.10.2003 N 131-ФЗ (ред. от 03.04.2017) «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» определено, что порядок проведения конкурса по отбору кандидатур на должность главы муниципального района устанавливается представительным органом муниципального образования.

Председатель Собрании депутатов МР «Ногайский район»

Руководствуясь п.2.1. ст.36 ФЗ-131 «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» Собрании депутатов МР «Ногайский район» РД

РЕШИЛО:

1. Деятельность конкурсной комиссии по отбору кандидатур на должность главы муниципального района «Ногайский район» признать неудовлетворительной.

2. Продлить срок конкурса по отбору кандидатов на должность главы МР «Ногайский район» РД до 13 мая 2017 г. включительно.

3. Обязать членов конкурсной комиссии выполнить работу в соответствии с Положением о порядке проведения конкурса по

отбору кандидатур на должность главы муниципального района «Ногайский район» РД и завершить в установленные сроки.

4. Уведомить о принятом решении председателя конкурсной комиссии по отбору кандидатов на должность главы МР «Ногайский район» РД и лиц, претендующих на замещение этой должности.

5. Принять Обращение депутатов Собрании депутатов МР «Ногайский район» к Главе Республики Дагестан Р.Г.Абдулатипову.

6. Настоящее решение вступает в силу с момента принятия.

7. Обнародовать принятое решение на страницах республиканской газеты «Голос степи».

Р.К.Насыров

ЕРДЕСИМИЗ АКЫНДА

Енъуэв уьшин ян берген

Согыс. Кайдай авыр сынав аьдемге. Эм сондай сынав бизим элимизге Уллы Аталык согысы болды. Доьрт йыл узагына бизим аьскершилеримиз яв ман куьрести-лер, олардынъ коьбиси уйге кай-тып келмедилер, миллионлаган балалар оьксиз болдылар, хатын-лар тастарларын кара туьске бояп, тул болып калдылар. Ама Енъуэв куьни яркын юлдыз болып яркы-рады аьдемлердинъ юреклеринде. Сол енъуэвди аькелуэв уьшин янла-рын берген аьскершилердинъ ара-сында меним авылымнынъ йигит-лери бар. Меним анамнынъ ялгыз аданасы Куруптурсун Бекмуратов 1923-нши йыл Уйсалган авылын-да тувган. Дав басланган йыл ол оьз тенълери мен бирге яв ман куьре-спеге кетеди. Меним ким экенимди анълап, ясуьйкенимиз Совет Кама-ловна Байманбетова меним нага-шакам акында хабарлаганы эсим-де калган, ол «Курув бизим уйден кетти ше давга, кайдай йигит эди ол, кайдай йигит эди» деп айткан эди. Анамнынъ хабарлавына коьре, дав заманда немец аьскершилер авылга кирип, савлай халкты туэзип, эне-миздинъ кулагын йырып, кулак-шынларын алган. Анам айтатаган эди: «Ялгыз аданасым коьз алдымда атка минип, ак боьрк кийип коьри-неди». 1942-нши йыл Куруптурсун давга кетеди, энемиз ялгыз увылы согыстан кайтпай калганда, поезд коьрсе, «ялгызымды аькетип кутар-дынъ, налет болгыр» деп айтатаган болыпты. Кайтпады дав майданнан нагашакам, ызгы уьшкыл хат Крым-ский районнан келген болган. Анам аьр заман айтатаган эди, аданасым Крымда калган деп, ама сонъын-да биз онынъ Крымда тувыл, Крас-нодар крайынынъ Крымский рай-онында койылган экенин билдик. «Сес-хабарсыз йойылган» деген хабар энемиздинъ юрегин буз-га айландырды. Коьплеген йыл-лар изледи анамыз Куруптурсу-нагашакайды, оннан сонъ Амин-акамыз да изледи, болса да онынъ бир ызы да табылмады. Олар дуны-ядан кешип кеттилер, «Эстелик китабинде» язылган язувды коьрме-дилер. Онда язылган: «Бекмуратов Куруптурсун, 1923-нши йыл тувган, а.Уйсалган, Ногай районы, Кизляр ГВК ман шақыртылган, 16-ншы гв.сп, 55-нши гв.сд. гвардия сер-жанты. 1943-нши йыл 26-ншы май айында оьлген. Койылган: Красно-дар крайы, Крымский районы, Бла-годарный хуторь». Сес-хабарсыз йок болмаган, кавгадынъ куьлле-си оны аямаса да, койылган ерин билемиз. Оькинишке, ясуьйкенле-римиз сол затгы билмедилер.

Мен ойлайман, эгер биз, Бек-муратовлардынъ йиенлери, ол кой-ылган ерге барып, камырга тувган ердинъ топырагын эм кенъ шоб-лимиздинъ ювсанын аькетсек, ийги болар эди, оьзимиз де паряхат болып, ят ерде койылган бавыры-мыз да бизге разы болар эди. Сол зат – бизим тынышлыгымыз уьшин ян берген йигитлеримиз алдында басы-мызды ийуэв.

Г. БЕКМУРАТОВА.

ОЙЫ МАН БОЪЛИСЕДИ

Шоьлдинъ баьтири акында

Оьткен йыл «Шоьл тавы-сы» республикалык газетасы бетлеринде атаклы согыс кат-насувшысы Алимхан Асанов-тынъ 95 йыллыгына айтувлы ногай шаири Анварбек Оьтей увылы Култаевтинъ «Алим-хан» деген поэмасы баспалан-ды. Бу поэма – коьп несиллер-ге белгили яратувшылык аса-ры. Поэмада элимиз кыйын-лык шеккен кавга йыллары суэвретленеди. Согыста эли-миздинъ тынышлыгын, бой-сынмаслыгын саклар уьшин карт та, яс та явга карсы кая-дай турган. Ногай халкынынъ йигитлери 1812-нши йылда-гы Аталык согысында баь-тирлерше катнасып калмай, 1941-1945-нши йыллардагы Уллы Аталык согысында да явлар ман йигитлерше айка-сканлар. Олар Уллы Енъуэви-мизге оьлшемсиз баалы уьли-син косканлар, орыс халкы-нынъ баьтирлик эпосынынъ данъкына эм буьгуьнги куьш-куватынынъ артувына уйкен демевлигин эткенлер.

Поэмадынъ бас келпети – шоьл ногай йигити Алим-хан. Ол Караногай районы-нынъ Коьк-Тоьбе авылыннан шыккан согыс катнасувшы-сы Алимхан Боранбай увылы Асановтынъ прототипы бола-ды. Бу аты баьрине белги-ли авылдасымыз давда коьр-сеткен баьтирлиги уьшин аьскершилик «Данък» орде-нининъ уьш те дережеси мен савгаланган. Баьтиримиздинъ

дав йылларында кайдай азап шеккени, оьлим онынъ аягы астына неше де оратылганын автордынъ мунавдай сыдыра-ларыннан ашык коьрсетили-неди:

*Нариманнан
Еткен ол тап Берлинге.
Коьп кыйынлык
Коьрген бирге халкы ман.
Бетке-бет ол
Неше кере оьлимге
От ишинде,
Сув ишинде йолыккан.*

Автор поэмада Алимхан-нынъ «Данък» орденлерине тийисли болган йигитликле-рин окувшыга ашыклап коьр-сетеди. Биринши кере баьти-римиз орденнинъ уьшинши дережеси мен фронт сызыгын оьтип, яв окопларыннан «тил» аькелуэвде коьрсеткен кайрат-лыгы уьшин савгаланады:

*Каранъада
Абыт этуэв – заьлим зат.
Келиптилер
Часовойдынъ янына,
Коьп ойланмай,
Ногай улы Алимхан,
Атылды ол
«Тилдинъ» узын мойнына.*

Экинши йол ол «Данък» орденнинъ экинши дереже-син Одер йылгасын кан тоь-гисли урыста оьтеятканда йолдаслары ман коьрсеткен шынты аьскершилиги уьшин казанады:

*Кырды, кырды,
Коьп немецти йок этти.
Коьп немецлер
Йылгасында калдылар,*

Бизим баьтирлерге

*Тап Берлинге кувганлар,
Толтырып эр борышын
Тувган шоьлге
кайтканлар.
Баьтир дуныядан тайса,
Баска баьтирлер тува.
Тек баьтирлик тувмасын*

*Эм Алимхан
Йигитлерге кос келип,
Фашистлерге
Куьллелерди салдылар.*

Уьшинши йол оьрмет-ли савгады Алимхан энди-ги Берлин калады колга алга-ны уьшин байырлайды. Кала-ды курсап алган совет аьскер-лерининъ алдыга бараяткан йолын бир орамда душпан-нынъ пулеметы хыйлы заман-га бас коьтермеге бермей ирке-ди. Командирдинъ буйрыгы ман Алимхан алдына салын-ган борышты толтырмага бел бувады:

*Аьли ок та, –
Айтты Алимхан, – карай-
ык,
Немец онда
Кайтип «йырлар» – билер-
миз.*

*Минометтынъ
«Туькиргени» уьш кере
– Бес шарлаклы
Уйден бир зат калмады.
Аяк басса
Ердинъ оьзи дирилдеп,
Бизикилер
Бир орамды алады.*

Бу поэмады бурынгы ногайдынъ баьтир дестанла-рына усатып коьремен. Айлак та, Шора-баьтирдинъ акында дестанга. Шора-баьтир казак шыгып бараяткан аьсерин-де атасы, анасы, сылувы ман аманласады. Элбетте, Шора-баьтир казаклыкка йолланата-ган шагында оьзининъ шоьл-ди кыдырып, бас саклавдынъ каьрин шекпеегин бек аьруэв анълаган, кайтип болса да халкынынъ бир кайгысына табылмага мырсат излеген. Эм, акыйкатлай да, Казан-ды курсап алган кара яв ман бирме-бир алысып йигитлер-ше согысады. Халкымыз буь-гуьнлерге дейим Шорадынъ баьтирлиги акында мунавдай таварыхты эскереди: «Шора оьзи оьлсе де, онынъ кылышы Ана-Эдилдинъ туьбинде, сув-дынъ тынык болган аьсеринде аьли де яркырап коьринеди».

Анварбек Култаевтинъ поэмасында да онынъ бас кел-пети Алимхан атасы, аьпте-си, авылдаслары ман айты-сып аманласады. Олардынъ йоравлары Алимханды яв ман кажынмай согысувга кайрай-дылар, онынъ ишки ымты-лысын бегитедилер. Алим-

ханнынъ баьтирлиги де янъы несиллерге энгиме болып калаягына шекленмейсинъ. Тек адабиятымыздынъ яркын бетлерин ясларга, окувшы балаларга абыттан-абыт тоь-зимли еткеруэв керек. Поэ-мадынъ ясларымыздынъ ян-коьнъилинде элине, яшай-таган ерине суьйимлик сезим-лерин кеплендируэвде, терби-ялавда куьши бек уйкен. Баь-тиримиз Алимхан давдынъ отында оьлим мен кушакла-сып юрсе де, согыстан аман-эсен кайтып, элимиздинъ тынышлык исинде де коьп йыллар белсенли катнасты:

*Эл йигити,
Халк баьтири Алимхан
Буьгуьнлерде
Эсли болган (элли яс!).
Тек болса да
Алдышылар санында,
Кеше-куьндиз
Куллык этип данъылда...*

Анварбектинъ асарынынъ аьвелги дестанга усаслыгы бу поэмадынъ коьркин коьтер-гендей коьремен, ишки туь-зилисин байытады, окувшы-дынъ сезимлерин коьзгайды, онынъ ян майданына кайдай ды бир сырлы саар кондыра-ды. Поэма, соьзсиз де, ногай адабиятына ийги калымжа.

Ызгы йылларда ногай язувшылардынъ асарлары орыс тилине эм шет тиллерге, сонынъ ишинде, туьрк тилине де коьшириледилер. Бу нышан ногай язувшылардынъ усталы-гын шайытлайды. Биз хабар-лайтаган поэма да орыс тили-не эм баска тиллерге коьши-рилсе, ногай халкынынъ абы-райынынъ оьсуэвине себеби тиер деген ой келеди. Элимиз янъыртув, ашыклык йолла-рына онъланганда, савда ман авысаган аьллерге коьшкенде, шет эллер мен байланыс кенъ-ейгенде, туьрли миллетли Рос-сия элининъ тарихине, мада-ниятына янъы ой-караслар кепленеди: алдынгы мисет-синмевлик деген тасланып, аз санлы халклардынъ да Рос-сия элин бегитуэвге косатаган уьлисине тийисли баа бериле-ектей коьринеди. Бу исте мил-лет адабиятынынъ йолы бек баа.

АЛИБЕК КАПЛАНОВ,
РФ Язувшылар союзынынъ агзасы.

*Сиз йок бизим арада.
Басымызды иемиз
Сизинъ баьтирлигинъизге.
Баьримиз де сенемиз –
Сиз уьлги яс несилге.
Хадижат Бурумбаева,
Кумлы авылы.*

КИЗЛЯР РАЙОНЫ

Енъуьв куьнине багысланып оьтти

Кизляр районьнда фашист Германияды Енъуьвининъ 72 йыллыгына багысланып йыр йырлав эм ярасык юруьв каравы уйгынланып оьтти. Ярыста Кизляррайонынынъ мектеблерининъ орта классларынынъ окувшылары ортакшылык эттилер. Баъри катнасувшылар да бу шарадынъ озгарылувына маъне берип караганы сезилди. Аьр бир куьп ийги этип аьзирленген эди. Катнасувшылардынъ ярасык юруьв яктан аьзирленуьви оьткен йыл ман тенълестиргенде, йогары оьлшемде эди. Ярыстынъ тамамы бойынша Огузев авыл орта мектебининъ куьби 1-нши орынга тийисли этилди. Экинши орынды Ново-Крестьяновка, Аверьяновка авыл орта мектеблерининъ куьплери бийледилер. Ярыс тоьрелери шара катнасувшыларына тийислисинше баа бердилер. Етимисли коьрсетимлери уьшин ярыс катнасувшылары Сый грамоталарына тийисли этилдилер. Кизляр районьнынъ Балалар уьшин яратувшылык уьйининъ етекшиси Ф.Уматова баъри ярыс катнасувшыларына ортакшылык эткени уьшин уйкен разылыгын билдирди. Оларга яратувшылык етимислерди, уьстинликлерди йорады. Оьз соьзинде ол Кизляр районьнда йыр йырлав эм ярасык юруьв каравы аьдетке кирип келгени акында белгиледи.

КОБАН ЕРИНДЕ

БИЗГЕ ЯЗАДЫЛАР

Яс болса да, иси дав

Мен бу соьзлерди бизим кишкей ногай халктынъ акыллы, абырайлы, сыйлы, терен билимли, кенъ элимиздинъ кайсы тармагында ислесе де, канын-янын аямай намыслы кепте оьзлерининъ ис бoryшларын толтыратан ясларына багыслайман. Суьйинишке, олар бизде аз тувыл.

Оьз макаламда газета окувшыларын солардынъ бириси – Абдулнасыров Радик Казыевич пен таныстырмага суьемен. Ол асылы ман конъысы Ставрополь крайынынъ Абрам-Тоьбе авылыннан. Ерли мектебти окып кутарган сонъ, ол Саратов калага йол алып, онда Разумовский атындагы медицина университетин окып битирип, сол ок калада сав дунияга белгили САРНИИТО-да ортопед-хирург болып ислеиди.

Талаплы, намыслы, терен билимли яс, тез арада уйкен коллективте эм авырувчылар арасында алдышы специалистлердинъ санына кирип, оьз атын уйкен сыйлык пан айттырып болган. Мен оьзим – сол затка шынты шайыт. Эки йыл ызлы-ызыннан мен, эки де тизим куьшли авырып, САРНИИТО-дынъ ортопедия боьлигине туьспеге амалсыз болдым. Савболсын бизим Дагестаннынъ Савлык саклав министерствосы, бир кыйнамай мага 2 йыл да квота шыгарды.

Авырувчымы оздырып бараяткан да болыппан. Коьп йыллар бойынша операцияга бармага коркып турдым. САРНИИТО-га туьскеннен сонъ экинши куьн ок та мени операциялык столга салдылар. Аллага шуькир, эки кере де операция бек аьруьв оьтти. Мен эки уста ортопед-хирурглардынъ колларына туьстим. Олар – Нам Александр Владимирович (корей миллетли) эм Абдулнасыров Радик Казыевич – бизим ногай яс. Тез арада, аягымды туьппе-туьз басып, экинши кере дунияга энгендей болдым. Больницада яткан куьнлердинъ ишинде Радик Казыевичке каратылган коьп йылы разылык соьзлер эситтим эм куьезлендим. Таганрог яшавшысы Ирина ман кыймас болып калдым. Аьр йол сайын, занъ согып савлыгын сорасам, ол булай айтады: «Коьп савболсын Радик Казыевич мени булай аьлге келтиргенине. Ол йогары кеспили врач, авырувчылар кереклигине уйкен эс беретанган аьдем. Мине йыл кетти операция эткенли, ама аьр занъ соккан сайын Радик Казыевич мага туьз маслагатлар берип турады». Сондай соьзлер эки йыл ызлы-ызыннан барганнынъ ишинде коьп эситтим. Нальчиктен келген балар миллетли Фатима булай айтты: «Мен Радикти яс болса да, бек сулыплы врач

деп эситтим, онынъ колына туьским келген эдим, ама туьсе алмадым. Кене операциямды баска врач этсе де, бек онъайлы болды». Солай ок мен Радик кедемиз акында 2-нши ортопедия боьлигининъ разылык китабинде де элимиздинъ туьрли муьйислериннен келген, Радиктинъ кол астыннан кеткен аьдемлердинъ ийги соьзлерин окыдым, оьзим де соларга косылдым эм йоравлар йорадым. Бу куьнлерде САРНИИТО-га элимиздинъ 44 регионларыннан эмленуьвге аьдемлер келедилер. Бу бек онъайлы, йогары технологиялык медицина тармагы деп саналады.

Коьп миллетли коллективтинъ ишинде эки ногай яслар (бириси – Джумагишиев Динислам Каирбекович – нейрохирург) бийик усталык коьрсетип, ногай халктынъ атын-данын шыгарганына тоьбем коькке етеди. Мен 2-нши ортопедия боьлигининъ етекшиси О.Ю.Воскресенскийге янастым. «Олег Юрьевич, мен оьзиме операция эткен яс врачтынъ акында бир-эки авыз соьз айтсанъыз, разы болар эдим», – дедим. Ол мага: «Ол ястынъ акында коьп йылы соьзлер айтпага керек эди, ама менде заман йок. Тек айтайым, яс болса да уста хирург, истинъ сулыбын алган, оьз исине эм Гиппократтынъ антына алал врач. Абырайы ман, сыйы ман пайдаланады», – деди. Айтып кетким келеди: бу уйкен коллективте туьрли миллетли врачлар коьп. Шешен яс Идрис, казах яс Канат, осетин – Олег, дагестанлы табасаран яс Казбек, коьплеген орыс яслар эм ясуьйкенлер. Бу боьликте негр бусырман яс Хасан да бар. Булар коьбиси – яслары 40-ка етпеген, ама бек сулыплы специалистлер. Олар аьриси куьнде 5-6 операция уьстинликке кепте этдилер. Бек татым коллектив. Боьликтинъ иши тазалыктан йылтырайды деп айтпага болады. Баъри де – танъ, йылы соьзлерин кызганмай, коьнълди коьтерип туратаган аьдемлер. Бир куьннинъ ишинде бир неше кере палатага киредилер, ден савлыгынъды сорай-сорай турадылар. Кайтип заман да, куьш те табадылар экен! Не зат айлак та тамашага келтиредилер: САРНИИТО меканында операциядан сонъ да эмлевшилер авырувчы аьдемлерге туьрли амаллар кулланып, авырувынынъ куьшин бир

такыйкага да сезбеге бермейдилер, басына-коьзине карап турадылар. Мине сондай коллективте ислеиди бизим Радик-кедемиз! Мен сукланып, суьйинип кайттым Саратовтан эки кере де. Ясы 34-ке толмаган ногай яс, сулыплы врачлардынъ санына кирип, онынъ колына туьспеге янлары суьйген аьдемлерге табылган. Радик-кедемиз тек йогары кеспилик усталыгын коьрсететанган врач болып калмай, коьримли аьелдинъ ата-сы да болады. Ол ян йолдасы Румина ман экеви 2 алтындай увылларын асыллайдылар. Уйкен увылы Раил – 2-нши класстынъ алдышы окувшысы. Ол спорт пан каьр шегеди, шет элдер тилин уйренеди, туьрли конкурсларда катнасады. Экинши увылы Рауль – 3 ясында, балалар бавына юреди, кувнак коьнълли, бек суьйдимли бала. Уй бийкеси Румина сбербанкта бухгалтер исин юритип калмай, коьримли ана, шынты ян йолдас. Олардынъ уьйи наьсипке, ярыклыкка, берекетке толы. Бу аьел, 2016-ншы йыл Саратов кала бойынша озгарылган «Атам, анам эм мен – татым аьел» деген конкурста катнасып, онынъ енъуьвшиси болып, сыйлы биринши орынды бийлеген. Мен бу аьелде болып, олардынъ наьсипине, тил бирлигине, танълыгына, коьнук суьерлигине куьезленип, оларга коьп яхшылыклар йорадым.

Йырлары юреклерде яшайды

Йыр оьнери мен кызыксынып, маданиятымызды оьрлендирип келген аьдемлер ногай халкымызда аз тувыл. Магомед эм Римма Утемисовлардынъ аьели ногай халкына бек таныс эм ювык. Олар оьзлерининъ конъырав сеслери мен, терен маънели йырлары ман ногайлардынъ юреклерин бийлеп алганлар. Олар аьел ансамблин 1987-нши йыл «Тандыр» деп атап туьзгенлер. Аьел ансамбльдинъ басшылары – Карашай-Шеркеш Республикасынынъ маданиятынынъ сыйлы куллыкшылары, оьнерли ногай язувшылар, шаирлер, терен билим-

ли окутувшылар боладылар. Утемисовлардынъ аьелининъ уй бийкеси Римма Исмаил кызы Черкесск каласында бас деп педагогикалык училищесин-

де, оннан сонъ Карашай-Шеркеш педагогикалык институтынынъ филология боьлигинде билим алган. Белгили ногай йырлавшысы, педагогикалык иси-

нинъ ветераны Римма Утемисова педагогикалык тармагында отыз сегиз йыл аьрекет эткен. Сол йыллар ишинде эки йыл оьзи тувган Адиль-Халк авылы-

нынъ, оннан сонъ эки йыл Эркин-Юрт авыл орта мектеблерин етекшилеп келген. Кыскажыкыдынъ язувшылык оьнершилиги педучилищеде окыган заманында билинди. Онынъ биринши ятлавлары, хабарлары Черкесск каласында шыгатаган «Ленин йолы», аьлиги «Ногай давысы» газета бетлеринде дуния ярыгын коьргенлер. Тама-тама коьл болар дегенлей, бугуьнлерде «Тандыр» ансамблининъ етекшилери йырлардан туьзилген бес китаплерининъ авторы да боладылар.

РФ Журналистлер союзынынъ агзасы Римма Уте-

мисова коьп йыллар бойы ерли коьлем билдируьв амаллары ман да тар байланыс тутып келеди. Бугуьнлерде ол «Маьметекей» деп балалар уьшин шыгатаган журналынынъ хабаршысы болады.

Оьз яратувшылыгы аркалы оьнерли «Тандыр» аьел ансамбли элимиздинъ коьп ерлеринде, айтпага, Казахстанда, Калмыкияда, Россиянынъ бас каласы Москвада, Краснодарда, Дагестанда эм сондай баска ерлерде болып, оьз оьнери мен боьлискен. Аьел ансамбли – «Хыдырлез-2016» деген Крымда оьткен халклар ара

Аьелде ногай халктынъ тарихин, онынъ куьнле-куьнлик маьселе-лерин, уьстинликлерин бек яхшы биледилер. Ногай халк шаирлери-нинъ, язувшыларынынъ шыгар-маларын окыйдылар, йырлавшы-ларынынъ йырларын тынълап, суьйинедилер. Радик пен Румина — бек кызыклы аьдемлер, олар ман саьатлеп туьрли-туьрли темаларга соьйлемеге болады, заман табыл-са.

Янъыларда, Абрам-Тобье авылда болып, Радик-кедемиздинъ ата-анасына кеделери аьлемет-лер дуньясынынъ устасы эке-нин суьйинип айттым. Аьел иеси Казый малшылык пан, эгиншилик пен каьр шегип, аьелине де, оз халкына да пайда аькелип, оьмир суьрип келеятыр. Ол — сабыр кылыклы, бек танъ аьдем. Аьел-динъ таявы, юреги. Уьй бийкеси Асылбике — балалар бавында мед-сестра, аьелдинъ яны, ярыгы, эри-нинъ яндавыры. Бу аьелде 3 бала асырап сакланган. Ерли школа-ды уьстинликли кутарып, уьшеви де Саратов калада йогары билим-лер алганлар.Тунгышы Радик — уста врач, экинши кедеси Рафик — Тукуй-Мектеб орта школында информатика дерисиннен коьрим-ли окытувшы, уьшинши баласы — кызы Зарина Москва каласын-да белгили фирмада юрист кул-лыгын юритеди. Балаларынынъ, уныкларынынъ куьезлери колты-гына сыймайды аьелдинъ ясуьй-кени Зарипат-тетейдинъ. Уьйкен наьсип, берк ден савлык оларга!

Солай ок мен разылык соьзим-ди Радик Казыевичтинъ ян йолдасы Руминадынъ анасы, Тукуй-Мектеб авыл мектебининъ директоры Хадижат Мукавовнага айткым келеди сондай акыллы, билимли, ак юрекли, сабыр кылыклы, конак суьер кыз тербиялаганы уьшин.

Баьри зат та аьелден баслана-ды деген соьз бар. Аьне сондай аьеллерде тербияланады кишкей халкты уллы этетаган инсанлар!

С. МЕЖИТОВА,
Куьнбатар авылы.

Суьвретте: *Р. Абдулнасыров*
ис йолдасы А. Нам ман.

байрамынынъ катнасувшысы, «Тав ушлары» деген Домбайда оьткен авторлык йырларынынъ Савлайроссиялык фестивали-нинъ, Москва каласында оьткен «Россия журналистлери йырлай-дылар» деген Савлайроссиялык ярысынынъ эм сондай баска туьр-ли ярысларынынъ енъуьвши-си болады. Римма Исмаил кызы ян косагы Магомед пен бирге эки сылуьв кызларын яшав йолы-на салдылар. Олар буьгуьнлер-де суьйген ислери бойынша каьр-леп келедилер.

Зейинли йырлавшы Римма Утемисова янъыларда оззининъ 60 йыллык мерекесин белгиледи. Талаплы, яратувшылык пан яша-вын байлап келген ногай кыска-якльга оьнершилигинде йогары етимислер, наьсип, коьп ийгили-клер сагынамыз.

Г. НУРДИНОВА.

Суьвретте: *Римма Утемисова.*

СУЮН КАПАЕВ ТУВГАНЛЫ – 90 ЙЫЛ

Шыгармаларында – халк яшавы

Суюн Имамалиевич Капаев-тинъ агы ман ногай литературасы-нынъ туьзилуьви эм оьсуьви байла-ныслы. Оьзининъ биринши талант-лы шыгармалары уьшин Суюн Капаев 30 ясларында оькиметтинъ йогары савгасы — «Сый белгиси» ордени мен савгаланады. Адабият-та казанган уьйкен сыйы уьшин ол 1995 йыл Карашай-Шеркеш Респу-бликасынынъ Халк язувшысы деген

атка тийисли болган. Солай ок ол Дагестан Республикасынынъ мада-ниятынынъ ат казанган аьрекетши-си болады. 1997-нши йыл язувшы «Дослык» ордени мен савгаланады.

Суюн Имамалиевич Капаев 1927-нши йыл Адыге-Хабль райо-нынынъ Эркин-Юрт авылында тув-ган. Россия Язувшыларынынъ, Рос-сия Журналистлерининъ союзла-рынынъ агзалары. 50 йыл узагында

Суюн Капаев литературада етимис-ли кепте ислейди. Сол заман ишин-де ол 30 китап шыгарган, сонынъ ишинде 3 роман, 15 повесть, 5 ятлавлар китаби. Шыгармалары-нынъ коьбиси орыс тилине коьши-рилген. Он бир китаби Москвада ярык коьрген, элдинъ окувшылары-на таныс болган, савлайсоюзлык критиклер ягыннан йогары баага тийисли болган.

Оьнери ювсандай куьшли эди

(Басы 17-нши номерде).

«Ювсанды» окысанъ, боьген де, бек уьйден узакта болсанъ, язык-тагы шоьлдинъ кызыл шешекейи мен ювсаннынъ куьзги шешекей атаятырган мезгили, коькыган ийиси коьз алдынга келеди, ийиси тана-вларынга соккандай болады, сагыну-вынъды муттырады.

«Мен бир заманларда орыс язу-вшысы М.Шолоховтынъ романындай ногай халктынъ язувшыларынынъ сондай язган затын кашан окырман экен деп бек аьсирет болып айта-татаган эдим. Сол мырадыма буь-гуьн, 33 ясыма келгенде егтим. «Ювсанды» ас ишеек мезгилимди де мутып, уьйкен эс берип, тешке-рип окыдым. Ясырув не керек, коь-зясларымды тыялмаган ерлери де болдылар. Эм кайгырдым, эм йыла-дым, эм тыншайдым. Ал, аьши, Суюн-агай, савболшынгыз. Сиз-ге Оьтемис-агайдынъ оьмириндей оьмирди сагынаман. Ювсан тувыл ма ногай кырынынъ ясыл оьлени? «Ювсан» деген китап бизим энъ де суьйген асыл китабимиз болар», — деп язган ногай шаири Джамбулат Туркменов.

Эндиги мен ногай адабияты-нынъ аксакалы, оз халкынынъ яры-кландырувшысы Муса Курмана-лиевтинъ Суюнге язган хатыннан ойлар келтирмеге суьемен. Себеби не десенгиз, сол хат Суюн Имама-лиевичтинъ савлай бай ишки дуны-ясын коьрсетеди деп ойлайман.

«Кадирли Суюн-иним! Йиберген

букваринъди алдым. Тысы да, иши де бек аьруьв болган! Суьвретлер-ди ясаган бек уста эткен: тамам ногай кеплери. Айлап та текстле-рин суьвретлер мен бек аьруьв ерле-стиргенсинъ. Бу ис редактордынъ талаплы ислегенин коьрсетеди. Янъы букварь эткенсинъ. Сенинъ сондай эшип, туьп тамырыннан янъьыртып, яхшыртып ислегенинъ уьшин алап юрегимнен сага савбол-сынды айтаман эм узак оьмирди, яшаьда наьсип, яратувшылыкта эм куьндегилик ислеринъде уьстин-ликлер йорайман! Кыскасы, бук-варь экинши баспа демей буьтин-лей янъы букварь демеге болаяк. Куьваныш пан коьрисейик. Агайынъ Муса». 1967-нши йыл.

Суюн-агам бир зат акында язаяк болса, оны ети кере тувыл, он кере де оьлшер эди. Айтувымынъ себе-би йок тувыл. Бир кере ол Карано-гайга келгенде, мен Суюнди уьйи-ме шакырдым, атайлар айтканлай, «казан майладым». Аьне сол куьн Суюн мени тамашага калдырды. Мен хош келдимди айттым, аьл-куьн сорастьык, ийги йоравларымызды айттык. Сол эки арада Суюн: «Йол-мамбет, сен мага атынънынъ маьне-син айтшы, не уьшин сага Йолмам-бет деген атты бергенлер?» — деп сорады.

«Атам ман анам кыстынъ ала-топан боранлы куьнинде малды кыс-лавга айдап бараятканда, мен дуны-яга ногай арбадынъ ишинде энип-пен», — дедим мен.

«Эх-хе-е-е, тек соьли таптым бас геройымнынъ шынты атын. Йол-мамбеттинъ йолы узак болаяк, ол аьр заманда да, оз мырадына еткенше, йолда болаяк. Меним излеп юргеним сенинъ атынъ болыпты, Йолмамбет, казанынъ майлы болгыр. Ниетимиз дурьс экен, босаганьызды биринши кере басып турыман, босаганьыз-га табаным яхшылыкка тийген бол-сын, мекенингизден берекет тарка-масын», — деди Суюн.

Сол ерде Роза-Базархан: «Сизинъ суьйинишингиз, бизим де суьйиши-нимиз деп билемиз. Биринши йол бизге келип, арып-талып, ырым этип излеп юргенингизди бизим ошак-тан табувынгызды Кудайымыздынъ аьмириндей коьремен. Сизинъ кита-бингиздинъ уьйкен йолы болар, ние-тимиз аьр заман да бирге болсын», — деди бийке ногай казанда пискен, сав коьздынъ этин уьйкен табак пан Суюннинъ алдына салып, колы-на пышак та берди. Сонъ шорга ман коьздынъ эти пискен, майы калккан койы сорпасын да тостакайларга куй-ды да: «Суюн-акам, Йолмамбет сизге ашшыдан бир зат тагтырар эш те», — деп куьлемсиреп шыгып кетти.

Суюн: «Кой, сосы ногай асын емесек, йолымыз да болаяк тувыл. Бурын да ногайлар коьзды тап соьй-тип егенлер, яде куьырмаш эткенлер. Куьырганда да, оз этин оз майы ман куьырганлар. Эндиги Роза-Базархан айтканлай, Йолмамбет, сен бизге бирер тостакай тарттырмасанъ болаяк тувыл», — деп куьлди.

Онынъ романлары «Бекболат», «Уьлкер», повестьлери «Тандыр», «Ювсан», «Акшокрыак авылында», «Ердинъ йылуьвы», «Ногайдынъ уьйи» окувшылардынъ суьйикли шыгармалары болдылар. Олар ногай халкынынъ яшавынынъ туьрли заманларына багысланган. Ногай халкынынъ яшавынынъ язувшы коьрсетпеген, онынъ калеми тий-меген яклары йок деп айтпага бола-ды. Онынъ шыгармалары кардаш халклардынъ тиллерине де коьши-рилген. Онынъ «Толкынынъ толы, Тазасув» деген йыйынтыгы казах эм каракалпак тиллеринде ярык коьр-ген. Суюн Капаевтинъ поэзиясын-да халктынъ акылы, ишки дунья-сы коьрсетиледи. Онынъ ятлавлары дуньядынъ коьп тиллерине коь-ширилген. Онынъ поэзиясы украин, англис, немис, поляк, казах тилле-ринде занъыраган. Суюн Капаев-тинъ коьп ятлавлары халк йырлары-на айланган. Суюн Капаевтинъ яра-тувшылыгы Карашай-Шеркеште, Дагестанда эм Астраханъ областин-де школаларда окылады.

Талант, оз халкына суьйим, интернационаллык тербия онынъ атын тек Карашай-Шеркеш, Сырт Кавказ еринде тувыл, савлай Росси-яда эм кардаш эллерде таныс этти. Язувшыдынъ яратувшылыгынынъ негизинде замандасларын берки-туьв эм коьтеруьв турады. Аьдем оьмирге табият пан, онынъ ыспай-лыгы ман байланыслы. Бу бирлик Суюн Капаевтинъ шыгармаларында дайым йырланады.

Мине сосындай терен акыллы аьдемлерге йолыгуьвдынъ уьйкен маьнеси бар. Сондай йолыгысларда озинъди-озинъ кайтадан коьрген-дей боласынъ, кемшиликлеринъди сезесинъ, тербияланасынъ, бир элиге болса да оьсесинъ, сондайларга уса-гынъ келеди.

Суюн «Ювсан» китаби дунья ярыгын коьрген сонъ, мага деген китапке мунавдай сагынышын язып йиберген:

«Йолмамбет! Сени коьрсем, оьзимининъ «Ювсаным» коьз алдыма келе кояды. Келе кояды ногай ястынъ аьвелги, аьлиги яшавы, онынъ аьде-ти, йолы, турмысы, кылыгы. Йол-мамбет, «Ювсаннынъ» оз мырады-на еткениндей, сен де оз мырадынъа ет. Ет! Йолда тувган ногай яс, йолынъ дайым яйма-шувак болсын!»

«Ювсанды» тез-тез актараман, актарган сайын янъыдан-янъы зат-ларды табаман. Суюн-агам ман соьй-лескендей боламан.

Тез-тез ойланаман: «Ювсанды» каягыннан алып карасанъ да айтув-лы кыргыз язувшысы Чингиз Айтма-товтынъ «Первый учитель», «Мате-ринское поле», «Тополек в красной косынке» деген повестьлериннен бир кемшилиги де йок. «Ювсанды» уста-ша орыс тилине коьширип, Оькимет баргылар комиссиясынынъ алдында сорав коьтерилсе экен деймен оьзим-оьзиме. «Ягып калганша, атып кал», — дегенлер ше аталарымыз.

ЙОЛМАМБЕТ АГАСПАРОВ,

Терекли-Мектеб авылы.

ЯНЪЫ МЕЖИГИТ

Авыл яшавшыларынынъ сеними акланды

Янъыларда Ногай районнынъ Куьнбаттар авылында уйкен байрам болып озды. Ол авылда янъы межигиттинъ ашылувына багысланган эди. Бактысына коьре, туьрли ерлерде яшайтаган куьнбаттаршылар бу куьн тувган авылына келген эди десек оьтирик болмас. Бир неше йыллар коьриспеген аьдемлер коьристилер, йылы йолыгыслар болдылар.

Он йыл узагында курылган Абдулкерим Ганиев атындагы межигит буьгуьн конакларга капысын кенъге яйып ашты эм бир неше юзлеген аьдемлерге намазын кылмага мырсат берди.

Авыл имамы Мурат Балдаевтинъ айтувына коьре, авыл межигити 2007-нши йылда курылып баслаган эди.

– Негизин авыл яшавшылары салганлар. Авылымызда ети орам бар. Аьр бирисине он йыл артта межигиттинъ негизининъ бир ягын курмага тапшырылды. Тыпаклыкта сол енъил болмаган куллыкты да эттик. Бизге финансыктан коьмекти бириншилердинъ бириси болып, Махачкаладагы Джума-межигити, Москвадагы ДУМ, сырт эм тагы баска якларда ислеитаган яслар эткенлер, Шуькир Альхамдулиллах, буьгуьн биз кайдай ярасык межигите намазымызды кылып туьрмыз.

Авыл межигити Абдулкерим аты ман аталувынынъ да оьз хабары бар. Ол оьзи – язушы, оьзи – шаир, кыскаша айтканда, бек билимли аьдемлердинъ бириси болган, бизим авылымызда туьвп-

оьскен, моллалыкты да юриткен, авыл аьдемлерин араб тилине, динге уйреткен. Сога коьре, мага дейим авылымызда болган имамлар, аьжилер авылда межигит болса, Абдулкеримнинъ атын бермеге ниет эткен эдилер. Буьгуьнлерде ниетимиз де, мырадымыз да толды, – дейди Куьнбаттар авылынынъ имамы Мурат Балдаев.

Куьнбаттар авыл яшавшылары эм келген конаклар бу куьнди тазалыкта, куванышта оьткердилер. Бу байрамнынъ барысында келген конаклар авыл яшавшылары туьрли зияпетлер салынган сыпырадынъ берекетин таттылар, спорт базласларга да шайыт болдылар, сол шараларда катнасканлар куьшлери мен сынастылар. Районымыздынъ авылларынынъ межигитлерининъ имамлары эм диншиликти юриткен билимли аьдемлери ярасыклы кепте мавлид оқыдылар. Элбетте, куьн саьвлелери мен бирге Куьнбаттар авылында янъы межигиттинъ ашылувына багысланган шарага йыйналган халктынъ коьзлеринде де яркын ярыгы ойнадылар. Бу куьн куьнбаттаршылар ман бирге савлай район яшавшылары да суьйиндилер, кувандылар. Авылга киргенде, сол бетте орынласкан межигити йолавшыга да намазын кылмага амал береди, авыл яшавшыларына да бек керекли мекан болады. Межигитинъиз хайырлы болсын, куьнбаттаршылар!

Г. САГИНДИКОВА.

Суьврете: Куьнбаттар авыл межигити ашылув шагында.

С.БАТЫРОВ АТЫНДАГЫ САНИЯТЛАР МЕКТЕБИНИНЪ
50 ЙЫЛЛЫГЫНА РАС БАРЫП

Суьйикли иси мен яшайды

Ис йолдасым, ерли саниятлар мектебининъ зейинли оқытувшысы Марина Курганова (суьврете) Кобан еринде сыйлы Атуовлардынъ аьелинде тувган. Бакты оны Ногай шоьлине аькелди: мунда ол шоьл йигити Мурат Курганов пан татым аьел курды. Мунда ол, Краснодар патшалык маданият институтыннынъ режиссерлык боьлигин оқып битирип, колына шайытлама алганнан сонъ келген. Оьзи сайлаган кесписине суьйимлик Маринада завьклы бала шагында кепленген. Сол яшав вакытын эм атасын эске алып, ол коьзиндеги мунъын ясыралмай, булай дейди: «Мени (атам, олтыргыштынъ уьстине миндирип, келген конакларга артист эсабында оьнерлеримди коьрсеттиретаган эди: мен билген ятлавларымды оқыйман, йырлар йырлайман. Биов оьнеримди де коьрсеткенмен сол заманларда, атамды суьйинтип...»

Суьйген кесписи бойынша аьрекетке Марина Курганова савлай яшав оьмирин багыслап келеди. Онынъ тербияланувшылары район, республика еринде озгарылатаган туьрли конкурсларда, концертлерде, фестивальлерде белсенли ортакшылайдылар, сценаларда шынты артистлер эсабында оьнерлерин коьрсетип.

1995-нши йылдан алып «Шоьл тавыслары» балалар конкурсынынъ юритуьвщиси болады. Онынъ язган сценарийлери бойынша балалар концерти уйгынлы оьтеди: сценага шыгатаган аьр тербияланувшысына Марина Юнус кызы келисли соьзлерди тавып, маслагатын аямай берип, коьнъилин коьтереди.

М.Кургановадынъ окувшылары Махачкалада театрдынъ уйкен сценасында оьз оьнерлери мен каравшыларды суьйиндирип, жюри агзалазын уйкен сейирге калдырадылар. Неше кере де болганман мен сондай затка шайыт: суьвретиш-гример эсабын-

да олардынъ касында болып, коьп кере эситкенмен ис йолдасыма каратылган мактав соьзлерди.

Эсимде калган 2009-нши йылда Уллы Аталык согыска багысланып Махачкалада оьткен «Театральная мозаика» деген республикалык конкурсы: онда М.Кургановадынъ тербияланувшылары алды орынды бийледилер, сол шарага келистирип язган сценарийи биринши дережели дипломга тийисли этилинди. Бу сценарийде ол согыс йылларда авыр бала шагы ашык коьрсетилген: кишкей саьбийлердинъ, аш болсалар да, мырадлары таза экени, яшав ийги болар дегенге сенимликлери йойылмаганы коьрсетилип, каравшылар коьзясларын ясыралмаган аьл тувдырды.

Мен арманнан ис йолдасыма карайман, эм ол оьзи, сайлаган кесписи бойынша толысынша аьрекетлеп, суьйикли иси мен яшайтаганына куьзленемен. Оьз тербияланувшылары арасында онынъ сыйоьрмети бек уйкен: бу ашык шырайлы, кенъ эм таза юрекли, суьйимликке толган коьзлери болган кыскажаклы – балалардынъ суьйикли оқытувшысы.

«Бизим саниятлар мектебинде тек Маринадай аьдемлер ислеп боладылар. Карсы келген аьдем мунда коьп-

ке дейим калмайды», – деген ой келеди мага, ис йолдасыма карап. Арада бир онынъ ашык дерислерине бара калсам, туьрли коьнъил сезимлерине бийленемен. Баска оьмирлердинъ кесек яшав вакытлары, патшалыклары, туьрли кийимлер кийген аьдемлери, эртегилер... Айтпага, таймайды коьзимнинъ алдыннан М.Кургановадынъ ызгы куллыкларынынъ бириси. 2015-нши йылда Махачкаладынъ Кумык театрында Марина Юнус кызынынъ ногай шаири Мурат Авезовтынъ эртегиси бойынша салынган сценарийи бойынша бизим балалар оьнерлерин коьрсетедилер: он эки бала 12 айванлардынъ рольлерин ойнайдылар, а оқытувшысы М.Курганова театр шымылдыгынынъ аргы ягында туьрп, аьриси уьшин яны авырып, оьзин паракхатлыкта коймайды: олай дегеним, олар ман бирге «ыргыйды, майысады, олардынъ аьр турмыс аьлине кирип». «Не этейим, балаларым неше кере сценага шыксалар, сол шаклы кайгыраман», – дейди ол.

Марина Кургановадай аьдемлер паракхатлы аьлде туьрп болмайдылар: ол дайым янъы излев йолында, сонынъ уьшин оқытувшыга суьйикли исинде, онынъ кишкей артистлерине бийик уьстинликлерге етискенди йорайман.

М. ОТЕВАЛИЕВА.

ПРОЕКТ

«Дагестан яшавшыларына – сахна усталары»

Дагестан патшалык куыршаклар театрынынъ яратувшылык коллективи ДР Маданият министерствосынынъ «Дагестан яшавшыларына–сахна усталары» янъы проектин толтырув бойынша Ногай районнынъ Терекли-Мектеб авылында болдылар. Дагестан куыршак

«иелери» район орталыгынынъ балаларына Ф.Шевяковтынъ пьесасына (режиссер В.Долгополов) «Путешествие комедиантов» деп аталган постановкасын коьрсетилер.

Куыршаклар театрынынъ артистлери оьзлерининъ кеспи сырлары ман боьлистилери, оьз

куллыкларында кайдай куыршаклар кулланатаганын, кайдай техникалык амаллар ман оларды аьдемлерге усаьтыратаганы акында хабарладылар.

Даггостеатрынынъ артистлери Терекли-Мектеб авылынынъ балалары ман суьйинишли хош алындылар.

ПРИОРИТЕТЛИ ПРОЕКТЛЕР

Сынавлардан оьтип, шайытлама алды

Яньыларда ДР Оькиметининь Председателининь Биринши орынбасары Рамазан Алиевтинь етекшилиги мен усталыкты арттырув бойынша уьш куьнлик курслар эсабында Дагестан халк хозьйствосынынь патшалык университетинде «Приоритетгли проектлер мен етекшилев» деген тема бойынша дерислер оьткерилген.

Бу дерислер республикалык министерстволарынынь, ведомстволарынынь, калалар эм районлар администрацияларынынь яваплы куллыкшылары уьшин оьткерилди. Курслар Дагестан Аькимбасы Рамазан Абдулатиповтынь тапшырмасы бойынша 2017-нши йылда Дагестан Республикасында проект аьрекетин уйгынлав планы ман келисли аьде уйгынланган.

Курслар тынълавшыларына каратылган соьзинде Р.Алиев регионда приоритетли проектлерди яшавга шыгарув эсабында озгарылатаган шаралардынь ниети — экономикады, социаллык тармакты, маданиятты, билимлендирувди тезлик пен оьрлентуьв экенин белгилеген. «Республикамыз, сав Россиядай болып, буьгуьнлерде авыр заманларды оьткерип туры. Специалистлер, экспертлер белгилегенлей, бизим патшалыгымыздынь оьрленуьвининь маьселелери коьбисинше патшалык етекшилев тармагынынь хайыр этуьвининь тоьмен оьлшемине келип тиреледилер. Сол себептен етекшилевдинь яньы механизмлерин киргистуьв керек болады. Оьткен йылдынь ортасыннан алып федераллык оьлшеминде патшалык власть органларынынь тармагында проектли етекшилевди киргистуьв акында карар алынган», — деди Р.Алиев.

Р.Алиевтинь айтувы ман, Дагестан Республикасынынь толтырувшы власть органларынынь эм ерли самоуправление органларынынь аьрекетинде проект етекшилев тармагын киргистуьв сораваы яньы деп саналмайды. Ол куллык республикада 2013-нши йылдан алып юритиледи.

Лекцияларда курслар тынълавшылары патшалык тармагындагы проектли етекшилев негизлери акында аньлатув алдылар, Дагестаннынь стратегиялык ориентирлери эм негизли оьрлентуьв приоритетлери, солай ок проект аьрекетин уйгынлавдынь тийисли документлерин аьзирлев йосыгы ман таныстылар. Окувдынь тамамында тынълавшылар сынавлар бердилер эм тийисли шайытламалар алдылар. Солардынь арасында бу курсларда «Ногайский район» МО администрациясынынь ведущий специалисти Зарина Уразаева да катнаскан.

БИЗИМ ЕРДЕСЛЕРИМИЗ

Э.Тенгизовтынь баславы ман

Ногай ясы Эрадил Тенгизов — Россияда миллет тиллерининь биринши онлайн-мектебининь авторы.

Э.Тенгизовтынь белгилеви мен проект элимиздинь миллет тиллерин саклавга эм кайтадан тургызувга каратылган. «Мен миллетим бойынша — ногай, доьрт баладынь атасы. Бизим аьелимиз Москвада яшайды, эм мага бир кере меним балаларым эм элимиздинь туьрли регионларыннан мунда яшайтаган аьдемлердинь, балалары тувган ерлерининь тысында яшасалар, ана тиллерин кайтип саклар эм уйренер экенлер деген ой келди. Онлайн-мектебин туьзуьв идеясын меним танысларым — туьрли миллетлер ваькиллери хош коьрдилер», — деп боьлишти ол.

Онынь соьзлерине коьре, 2017-нши йылда Россиядынь 19 миллетлери бойынша онлайн-курслар озгарув планланады.

— Аьлиги заманда бизде ногай, кумык, авар, даргин, лак эм лезгин тиллери бойынша онлайн-курслар оьтедилер, — дейди Э.Тенгизов.

Шешен, ингуш, карашай, балкар, абаз, адыг, осетин тиллерин уйренуьв мырадта куьплер туьзиледи, фин-угор эм Россиядынь туьрк тиллерин уйренуьв бойынша курслар

туьзуьв уьстинде куллык юритиледи.

— «Биз Интернет бойынша окутуьшыдынь окуьшылар ман интерактивли биргелес аьрекетти канагатлайтаган аьлиги технологияларды кулланамыз. Сонда окутуьшы онлайн-дерис юритип, аьне яде мине тилге келисли айырым сеслерди айтув ман бир ок заман оьзининь презентацияларын коьрсетпеге эм чатта окуьшылардынь сораваына яваплап болады», — деп хабарлады проект авторы.

Дуныядынь йок боляткан тиллерининь интерактивли Атласында берилип, ЮНЕ-

Оьз ерин тапкан яс

ли директорына дейим етти, Сургут, Нижневартовск, Астрахань, Пятигорск калаларында иследди. Ога оьзине де окымага, карындасын да окытага керек эди. Эм сценага шыкпага деген мырады оьтирленип, онынь янына тийген заманда, оьзин токтатпага куьш табатаган эди яс. «Аьли де келер меним заманым» деген ой келетаган эди Даниялга. Аллага шуькир, сол заман да келди.

2016-ншы йыл ол мырадын яшавга шыгарув уьстинде ислеп баслады, соьйтип басланды ногай той студиясы «Дослардынь» тарихи. Агалы-инили Сатыровлар ман косылып Даниял сол студияды туьзди, аьлиги заманда олар бирге йьрлайдылар, йьр язадылар, байрамлар оьткердилер, алдыга планлар саладылар.

Даниял йьрлайды, оьзи айтканлай, бала заманда бир ерде де йьрламаган, тек уьйде, Куьнбатар авылда бир баян болган, яслар йьйналып, орамда гитара шалып, йьрлайтаган болган. Аьли болса, Даниял сол оьнерин баьримизге де савкатлап турады. Яслар тек ногай йьрларды йьрлайдылар, соьйтип ногай тилине оьз суьйимин коьрсетдилер, олардынь мырады — ногай тилин, ногай маданиятын оьрлендируьв.

Даниял бу яшавда оьзи-оьзин коьтергишлеп, баьри затка да оьзининь куьши мен, оьнери мен етисип туры. Ол аьдемлерде аьдиллик, аьдемшилик, туврашылык, йингерлик касиет-

СКО сайтында баспаланган, билдируьвлерге коьре Россияда 136 тиллер кавыфлыкта экенин эм 20 тиллер йок болганын белгиледи.

— 21-нши оьмирде миллет маданиятларынынь глобализация, урбанизация эм унификация ман байланыслы орын табатаган аьллер россия оькиметининь борышларынынь бириси эсабында миллет, этнос эм маданиятлык туьрлиликти саклав борышын салады. Халкымыздынь эм олардынь тиллерининь йок болувы ман (а ол — шексинуьвсиз, тек маданиятлык эм тарихлик туьвъл, солай ок политикалык эм эдаплык баьле-каза) аьдемшилик оьз маданиятынынь кесегин йояды, а цивилизация ярлы болады. Бу затлар сырагысында оьз ой-токтаслары ман, дуныяга карасы ман, аьдем оьрленуьви эм дуныяда аьдемнинь туткан орыны акында ой-токтасын цивилизация кесеги йок болады. Оьзимиздинь баславымыз негизинде аьлиги интернет-технологиялар ман биргелесте биз тиллердинь йок болувын токтатаяк боламыз, — деп тамамлады агентство хабаршысы.

Проект акында толы билдируьвди эм онда катнасув кеплери акында www.ethnoschool.ru официаллык сайтынан таппага болады.

Суьвретте: Э.Тенгизов.

лерин баалайды.

Яньыларда Терекли-Мектеб авылында КВН ойыны озды, сол ойынды кайтип ийги этип юритти Даниял Исакаев. Жюри председатели, белгили ногай шаиримиз Магомед-Али Ханов ога «бизим ногай Масляков» деп айтканы эсимде турады. Мен ойлайман, сол тармакта этилген биринши абыт йьлдан йьлга берк болар, неге десе Даниял — бек оьнерли, талаплы инсан, онынь яратувшылык йолы кеньейсин деп йорайман. Мен суьйиниш пен белгилемеге суьемен, Даниялдынь оьнерлери коьп, ол шынты артист, аьлиги заманда ол ис йолдаслары ман куьлкили видеороликлер шыгарадылар.

Заман калай тез оьтеди. Бир заман мен кишкей Даниялды ойнаткан куьнлерим бар эди, аьли болса онынь оьзининь аьвлетлери оьсип турады — увылы 10 ясында, кызы 6 ясында. Мен Исакаевлердинь аьелине коьп ийгиликлер, наьсип сагынаман, анасы Мари-еге аьли де коьп йьллар йорайман.

Тек яньыларда Даниял 35 ясына толды. Яшавдынь йоллары ман барган инсан онынь ашшысын да, таьглисин де татпай болмайды. Кыйналган заманлары да болгандыр Даниялдынь, аьли болса ол аьел курып, уьй салып, балаларын оьстирип яшайды. Баскалай айтканда, оьз ерин тапкан яс.

Г. БЕКМУРАТОВА.
Суьвретте: Д.Исакаев.

АДАБИАТ ТАРМАГЫНДА

Баспадан янъы китап шыкты

Москва каласында Россия халкларынынъ поэзия антологиясы дунья ярыгына шыгарылган. Онда кирис соьзди РФ Президенти Владимир Путин язган. Китапке коьп туьрли миллет авторларынынъ оз тиллеринде язганлары эм орыс тилине коьширгенлери киргистилген, аьр адабият акында очерк, аьр автордынъ биографиясы ман суьврети ерлестирилген.

Сосы поэзия йыйынтыгында Дагестаннынъ авар, кумык, даргин,

ногай, табасаран, лезгин, цахур шаирлерининъ язганлары айырым орын бийлегенлер, аьр бир миллеттен – 5-ер авторлар. Ногай авторлары эсабында китапке шаирлеримиз Бийке Кулунчакова, Анвар-Бек Култаев, Магомед-Али Ханов, Гульфира Бекмуратова эм Салимет Майлыбаева киргистилгенлер.

Ювык арада бу янъы поэзия китаби элимиздинъ регионларына еткерилип таралтылаак, онынъ тиражы – 3 мынъ экземпляр.

Шаирлер мен йолыгыс

«Дагестан язувшылары – оз окувшыларына деп аталган поэтикалык проекти ишинде республикамыздынъ язувшылары эм шаирлери калаларда эм районларда оз окувшылары ман йолыгысувларды аьдетке киргисткенлер. Айтпага, янъыларда Д.Шихмурзаев атындагы Кумлы авыл мектебининъ окытувшылары, окувшылары эм олардынъ ата-аналары ман йолыгыска Дагестан Язувшылар союзынынъ секретари, ногай секциясынынъ етекчиси, шаир Анвар-Бек Култаев эм шаир Алибек Капланов келгенлер.

Мектеб завучы Феруза Абдунасова йыйылганларды конаклар ман таныстырды, олардынъ кайбир китаплери акында соьз бардырды.

Сонъ соьз келген конакларга берилди. Анвар-Бек Култаев Дагестан Язувшылар союзында ети

миллет секциялар, сонынъ ишинде ногай секциясы аьрекет этетаганы, бизим миллет секциясын 2000-ншы йылдан алып ол басшылайтаганы, онынъ колы астыннан неше китаплери шыкканы акында хабарлады. Сонъ Ногай шоьлине, онынъ аьдемлерине, дослыкка багысланган озининъ ногай эм орыс тилинде язылган бир неше ятлавларын окып эситирди. Шаир Алибек Капланов кайсы заманнан алып поэзия ман карлейтаганы, онынъ янына кайдай темалар ювык экени акында айтты, озининъ анага, авылына, табиятка багысланган ятлавларын окыды.

Келген конакларга окытувшылар эм поэзия суьювшилер сораулар да бермей болмадылар, эм олардан тийисли яваплар да алдылар.

З. ШУТАЙПОВА.

Суьвретте: *йолыгыстан коьринис.*

КЦСОН БОЬЛИГИНДЕ

Хабарласувлар озгарылды

КЦСОН-нынъ эсли эм сакат аьдемлер куьндиз ял алатаган боьлигинде ЛФК инструкторы М.Саитова социаллык аьжет алуvшыларга «Арка суьектинъ мойын боьлигин ЛФК аркасында эмлев» деген темага хабарласув озгарды.

Хабарласув йорыгында ЛФК инструкторы арка суьектинъ мойын боьлигининъ остеохондрозынынъ белгилери, эмлев йосыклары акында хабарлады, упражнениелер коьрсетти. Культорг Марина Кулунчакова социаллык буйымлар алуvшылар ман «Эслилерге тамакланувдынъ 10 йорыгы» деген темага хабарласув озгарды. Мунда ясуьикенлерге пайдалы болган маслагатлар берилди: Эсейгенде тузды коьп кулланув зарарлы. Онынъ коьплиги гипертонияга, инсультка келтирмеге болады. Дарманларды ишуьв де бейилге эм даьм билуьвге демевлик этпеге болады.Эгер куьнде ашайтаган асынъыз даьмсиз болып коьринсе, кулланган дарманнынъ озинъизге келисуьвин тергенъиз. Эсейген сайын аьдем коьп сувсамайды, ама оларга сув ишуьв керек. Таза сув бек пайдалы, ама ишилген суьт, сорпа да эсапка алынады. Кальцийдинъ тийисли оьлшеми кулланылуьв– суьеклердинъ берклигин йойытувын тоьменлетеди. Сога коьре аптекадан алып кальций ишпеге яде суьт, иримшик кулланып, онынъ оьлшемин толтырмага боласыз. Юмада эки кайта кайнатылган балык ашамага тийисли. Балыктынъ майы ревматоидный артритте авырувды асталатады.

Келген эсли аьдемлер хабарласувды юритуьвшиге сораулар бердилер, керекли билдируьвлерди язып алдылар

Юмалык оьтти

Апрель айдынъ ызгы юмасында элимизде Савлайроссиялык финанс яктан билимлендируьв юмалыгы оьтти. Юмалык бойынша Ногай районнынъ билимлендируьв учреждениелеринде финанс яктан туьрли шаралар озгарылдылар. Айтпага, окувшылар ман хабарласувлар, ашык дерислер, финансистлер мен йолыгыслар, банк учреждениелерге экскурсиялар. Сосы шаралардынъ бас мырады–балаларды оз алдына яшавга аьзирлев эм акшады кулланув маданиятына уьйретуьв.

А. МУСАКАЕВА.

К.Р. Арсланова

Быйылдынъ апрель айынынъ 11-нши куьнинде тайды дуньядан ис йолдасымыз Кабират Рахмедовна Арсланова.

«Ногайская ЦРБ» ГБУ куллыкшысы К. Арсланова 1966-ншы йылдынъ 8-нши апрелинде туган. 1985-нши йылда Кизляр медучилищесин окып битирген. 1985-нши йылдан алып Ногай ЦРБ-да Нариман авылынынъ ФАП медсестрасы болып куллык эткен.

Аьрекет этуьв йыллары ишинде К.Арсланова фельдшер, эпидемиолог коьмекчиси, картотекада медсестра болып кыйын салган. Кайсы ерде ислесе де, озининъ ис суьерлиги мен, яваплыгы ман баскаланган.

2004-нши йылда Шумлелик авылында холера инфекциясын йок этуьв аьрекетинде Кабират Рахмедовна белсенлик пен катнаскан, бириншилер сырасында сол авылга барып. Оьз куллыгын суьйген кысаяклы кеше демей, куьн демей, коьмекке келмеге аьзир эди. Авырувлы ман да, баска ман да ол тез ортак тил тавып, ийги хабаршы эди. Ол бек окымыслы аьдем эди. Тек кеспи бойынша тувыл, баска туьрли як билимлиги бар эди: оны ман адабият, халкымыздынъ тарихи эм аьдет-йорыклары, спорт эм баска затлар акында хабарламага

ДР-нынъ «Ногайская ЦРБ» ГБУ куллыкшылары.

болатанган эди.

Эди... деп айтпага туьседи ис йолдасымыз акында, оькинишке. Бу ян йылуьвлыгы арткан, ашык юрекли, танъ кысаяклыдынъ арамыздан тайганы бизге уьйкен кайгы. Бизим эсимизде Кабират Арсланова дайымга калаяк, ярык саьвле болып.

Биз, онынъ ис йолдаслары, бек кайгырамыз Кабират Рахмедовнадынъ дуньядан тайганына, онынъ аьелине эм кардаш-туьвганларына каты кайгырувларымызды билдиремиз эм бассавлык йораймыз.

Уьйсалган авыл яшавшысы

Исламали Аманязовка багысланады

Атама

Калай кыйын ювыкларды йоймага, Аьзиз атам, сени коьрге салмага. Юреклерди аьжел орап аявсыз, Ата тамыр уьзилди ше замансыз. Калай шанышты авыртады янымыз, Калай эрте кетти кешип атамыз.

Ынъкылдайды коьзас тоьгип кызларынъ, Юзин сыйнап, кайгырады увылынъ. «Атамыз» деп йылайдылар уныклар, Кушагына орап бизди ким алар. Анамыздынъ коьзлеринде келпетинъ, Алдымызда, атам, сенинъ суьвретинъ. Сагынамыз сенинъ, атам, сесинъди, Сен йок энди, ким йылытар

оьзимди. Орамларда сени, атам, излеймиз, Сен акында энди бизим эсимиз. Буьгуьн кеттинъ бизди таслап эрекке. Сен кыйналма, калдынъ дайым юректе. Увылы эм кызлары.

ЭС ЭТИНЪИЗ

Ортакшыламага суьйсенъиз

Дагестан маданият министерствосы маданият эм саният тармагында республика Аькимбасынынъ грантын алар уьшин конкурста катнаспага аьризелер алады. Баьриси 5 грант берилеек.

1. Дагестан Республикасынынъ яратувшылык коллективлерининъ проектлерин коьтергишлер уьшин – 600 мынъ маьнеттен 2 грант.

2. Миллет маданиятларын оьрлендируьв бойынша аьрекетти коьтергишлер уьшин–350 мынъ маьнеттен 1 грант.

3. Миллет кийимлерди яов бойынша куллыкты коьтергишлер уьшин–250 мынъ маьнет акша 1 грант.

4. Дагестан Республикасынынъ

маданият эм саният аьрекетшилерининъ яратувшылык аьрекетин колтыклар уьшин– 250 мынъ маьнеттен 2 грант.

5. Аьлиги заманнынъ саниятынынъ инновационлы проектлерин колтыклар уьшин –350 мынъ маьнеттен 1 грант.

ДР Аькимбасынынъ грантынынъ конкурсына аьризелер уьстимиздеги 2017-нши йылдынъ 15-нши февралинен 14-нши июлине дейим алынады.

Аьризелер мунавдай адреске йиберилмеге тийисли :

Махачкала каласы, РГамзатов проспекти, 93, Дагестан Республикасынынъ Маданият министерствосы.

Контакт телефонлар: (8722) 67-19-76 (Эмина Микаилловна Рамазанова).

«ШОЬЛ ТАВЫСЫ» (ГОЛОС СТЕПИ)

ТОКТАСТЫРУВШЫ:
Дагестан Республикасынынъ Баспа эм информация министрствосы.
Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Дагестан Республикасы бойынша Байланыс информациялык технологиялар эм коьлем коммуникациялар тармагында тергев салув бойынша Федераллык служба управленисинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИ №ТУ 05-00359 (12 декабрь 2016 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтаслары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язылмалары уьшин яваплылар. ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалаьва кол басылуьв заманы – 17 саьатте. Баспалаьва кол басылган – 16 саьатте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru
Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)
Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 3000 экз.
Цена – 5 рублей.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.
Газета отпечатана в типографии ГАУ РД «ИД «Дагестан» по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра 1, 61.